
Darja Stomatová: FHS mi dala znalosti i odolnost

Darja Stomatová vystudovala bakalářský program Studium humanitní vzdělanosti a potom ještě **Politologii a Žurnalistiku** na FSV UK. Jako reportérka působila na TN Nova, později na CNN Prima News. Pokrývala například americké prezidentské volby v roce 2020 nebo následky ničivého tornáda na Moravě. Minulý rok, po ruské invazi na Ukrajinu, zůstali s kameramanem Jánem Schürgerem jako poslední zahraniční štáb v zemi a vysílali z ostřelované charkovské oblasti. O své zkušenosti z prvních týdnů války také napsali knihu Pod štítem Charkova. Autentické svědectví z válečné zóny .

Chtěla jste vždycky být novinářka?

Vztah jsem k tomu měla už na gymplu, bavily mě slohovky, úvahy a psala jsem ráda. Ale když jsem potom řešila, co budu dělat, neřekla jsem si, že půjdu na vysokou, abych se stala novinářkou. To přišlo postupně. Až když jsem se později vrátila z Erasmu, řekla jsem si, že bych to mohla zkusit. Vybrala jsem si komerční médium – Novu, kde jsem začínala, a postupně jsem se dostala tam, kde jsem teď.

Dlouhou dobu jsem taky o sobě odmítala tvrdit, že jsem novinářka. Novináři jsou pro mě totiž velcí lidé, ke kterým vzhlížím, třeba Petra Procházková, Ondřej Kundra nebo novináři z ČT. Já jsem se nechtěla stavět do role novinářky, protože to je velká zodpovědnost něco takového o sobě tvrdit. Možná teď už po různých zkušenostech, co mám, už to můžu říct, ale pořád se snažím to brát s pokorou.

Nejsem ani člověk, který by se rád ukazoval, takže ani chaos a pozornost po návratu z Ukrajiny mi nebyly moc příjemné. Na práci v televizi je pro mě vlastně nejhorší to, že jsem vidět (*smích*). Ráda ale skládám příběhy, na televizi se mi líbí, že je komplexní – je to obraz i text.

Vy jste po FHS vystudovala ještě politologii a žurnalistiku, zájmy tedy máte očividně široké a mě zajímá, proč první volba padla právě na FHS.

Brala jsem to tak, že ještě nejsem připravená se rozhodnout, co budu dělat, a FHS nabízela spoustu možností, na co se zaměřit. Bavila mě antropologie, psychologie i historie. Ale třeba na ekonomii jsem neměla buňky, já jsem čistě humanitní člověk, možná i proto jsem k Fakultě humanitních studií tíhla. A jsem moc ráda, že to tak bylo, protože mi FHS umožnila se rozhodnout, co budu dělat.

Co Vám k tomu rozhodnutí pomohlo?

Ona to byla spíš náhoda, než že bych ke svému povolání nějak spěla. Zkrátka jsem si vzpomněla, že jsem ráda psala, a šla jsem to zkusit. V jednu chvíli byl v rozhodování trochu přítomný i tlak od rodičů, kteří si přáli, abych vystudovala politologii a šla do politiky. Já ale politiku raději vidím z toho druhého břehu a svou práci mám ráda.

A z bakalářského studia na FHS jste si do té práce něco odnesla?

Studium na FHS pro mě nebylo jednoduché, myslím si, že pro nikoho není. Zvláště když se podíváte na to, kolik lidí studium začne a kolik ho skutečně dokončí. Byla jsem nakonec i docela pyšná na to, že jsem byla mezi tím málem, co školu zvládlo. Byla jsem na sebe hrdá, že jsem ustála všechny zkoušky.

Studium mi tedy samozřejmě dalo znalosti, ale především odolnost zvládnout i zkoušky, které nebyly jednoduché. A to považuju možná za cennější pro svůj život, protože čím jsme dospělejší, tím víc musíme „bojovat“ za to, co chceme, a FHS mě na to připravila.

Vzpomínáte na nějaké konkrétní vyučující z FHS, na přednášku, na knihu...?

Utkvěla mi jedna antropologická kniha *Kronika indiánů Guayakí*, o kmeni kanibalů, ale ten kanibalismus byl spojený s jejich náboženstvím a vírou. Kniha byla vzhledem do naprosto odlišné kultury i fungování společnosti. To mě ohromně zajímalo, téma bylo skoro na pokraji mystiky a cizí pro naši kulturu. A líbilo se mi, že díky antropologii se můžu podívat na to, „jak to funguje jinde“.

A z vyučujících a přednášek, to musím vzpomínat, už je to dlouho...

Všimla jsem si, že Vám bakalářku oponoval profesor Jan Sokol. To mě překvapilo, protože i když se věnoval neuvěřitelnému množství oblastí a témat, tak jsem nečekala, že i propagandě v médiích, o které jste psala.

Na profesora Sokola samozřejmě velmi vzpomínám. I na jeho přednášky, kdy jsme všichni sedávali ve velké aule, a on přednášel. Měla jsem k tomu muži velkou úctu, myslím, že pro nás všechny, které učil, to bylo jméno, Člověk a je mi líto, že už mezi námi není.

Všichni se Vás v různých rozhovorech ptají, jaké to bylo vracet se znovu na Ukrajinu. Já se Vás ale zeptám, jaké to bylo vrátit se jako host a přednášející na FHS. (V rámci závěrečné semináře kurzu Vizualní antropologie doktora Michala Josephyho - pozn. red.)

Skvělé to bylo. S Michalem Josephym jsme si sedli a seminář byl zajímavý i tím, že na něm byli nejen čeští studenti, ale i lidé z Ukrajiny, kteří třeba už taky na FHS studují, snaží se zapojit a přizpůsobit, aktivně poslouchají a ptají se. A taky je moc dobře, že jim něco takového FHS umožňuje, a tak pomáhá k tomu, aby se nenechali pohltnout tím, co je doma, ale místo toho se můžou vzdělávat a třeba se i zaměřit na něco, na co by doma nemohli.

Krom toho na seminář přišla i paní z Ruska, naši přednášku zaznamenala někde na internetu a vyprávěla, že původně pracovala v Petrohradu, ale jakmile začala válka, odjela do Evropy – cestovat a sbírat informace. Dělá rozhovory s různými novináři, kteří na Ukrajině byli, a prosí je, aby se vyjádřili k tomu, jak Rusko vnímají.

To je i podle mě téma, na které se trochu zapomíná – jestli odmítat plošně všechno ruské, nebo zaujmout spíš nezaujatý pohled. Já osobně odmítám ruský režim i Vladimira Putina, ale přesto jsem přesvědčená, že v Rusku jsou lidé, kteří nejsou spokojeni s tím, co se děje, ale nevědí, jak to říct nebo co udělat. Není podle mě správně, že mlčí, ale dokážu pochopit, proč to tak je. A to už je vlastně to moje téma propagandy, o kterém jsem psala bakalářku.

To je právě další věc, na kterou jsem se chtěla zeptat. V bakalářce jste se věnovala, jak jste říkala, propagandě a v diplomce potom dezinformacím. Přesto jste v jednom rozhovoru řekla, že Vás před rokem zarazilo, jak rychle jsou lidé tady schopní uvěřit něčemu, co není pravda. Jak je možné, že Vás to pořád překvapuje?

Překvapuje mě to, protože přicházím pořád k novým informacím. A téma dezinformací je v době internetu stále aktuálnější. Když jsem byla na Ukrajině, sama jsem na to narazila, třeba mi někdo napsal, že mám okolo kulisy, že skutečně nejsem ve válce. Dodnes si někteří myslí, že žádná válka vůbec není. Přemýšlela jsem nad tím, jestli jim mám nějak dokazovat, že se mýlí. Ale nakonec jsem si řekla, že má každý nárok na vlastní pravdu a je i úkolem vzdělávacích institucí učit rozeznávat pravdu od nepravdy už od dětství. Ověřovat si informace je jednoduché a je to potřeba.

Dnes ještě jednodušší než dřív.

To jistě. Ale když chce jeden něčemu věřit, tak i informace, které si vybírá, které k němu přicházejí, ho utvrzují v jeho názoru. Potom už je těžké s ním pohnout.

V knize Pod štítem Charkova píšete, že jste se nenarodila pro to být válečnou reportérkou. Já mám přesto pocit, že přesně tím směrem od počátku kariéry jdete. Pokrývala jste různé konflikty a katastrofy – důsledky tornáda na Jižní Moravě, násilné potlačování protestů v Bělorusku, válku na Ukrajině... To si Vás ty katastrofy a konflikty našly samy?

Je to součást novinářské práce. Nerada bych o sobě ale tvrdila, že jsem válečná reportérka, to možná až těch konfliktů budu mít za sebou deset nebo budu na Ukrajinu jezdit častěji (teď jsem tam byla třikrát, to je oproti jiným kolegům pořád málo). Byla jsem „u toho“, když válka začala, ale situace se vyvíjí, a když nebudu na Ukrajinu jezdit, tak nebudu mít informace.

Ale máte pravdu, že všechno, co jsem zažila, mě nějak na tu válku připravovalo. Ať už tornádo na Jižní Moravě, které bylo emocionálně náročné, vlastně pro nás pro všechny, nebo volby ve Spojených státech, které byly zase fyzicky náročné. V jeden z volebních dnů jsme byli vzhůru 36 hodin, kvůli časovému posunu jsme dělali živé vstupy v době, kdy jsme měli jít spát. Nebo třeba, když jsme řešili iráckou migraci, byla náročná komunikační bariéra, nerozuměla jsem a musela jsem používat tzv. fixera (*místní spolupracovník novinářů, který se vyzná v místě i situaci, novinářům slouží jako průvodce, často i řidič nebo tlumočnick – pozn. red.*), místního produkčního a tlumočnicka, což nemám příliš ráda, protože se ztrácí osobní kontakt. Vyzkoušela jsem si tedy všechno možné, a když jsem jela na Ukrajinu, už jsem měla nějaký set schopností a zkušeností, který mi pomohl. Ale asi se nedá říct, že se dá připravit na to dělat válečné zpravodajství.

Je to rok od začátku války, na Ukrajině jste byla už třikrát, znáte i situaci v místní společnosti, co se v ní od začátku války podle Vás změnilo?

Lidé si zvykli. Přestali jsme to vnímat tak jako na začátku, ale to je normální a běžná věc. I na Ukrajině si lidé zvykli, zatímco ze začátku se chodili schovávat, teď už to dělají méně a méně a válku vnímají jako každodenní realitu, což je samozřejmě smutné. A stejně tak i my to vnímáme jako každodenní realitu. Proto tak ráda chodím na různé přednášky, protože tím „nastartuju“ skupinu lidí, kteří pak budou mluvit s někým dalším, a tak pomůžu „motúrku“, co téma drží stále aktuální.

Je důležité, aby bylo stále aktuální? Katastrof a konfliktů je přece jen hodně.

V případě války na Ukrajině je to hodně důležité, protože se to velmi dotýká i nás. Posíláme pomoc, vojenskou i civilní, konflikt je blízko. Nesmíme si myslet, že když se na něco nebudeme dívat, tak to zmizí, jen problém oddálíme.

Na FHS spousta studujících o žurnalistice uvažuje. Co byste doporučila těm, kteří by se chtěli stát novináři a novinářkami?

Nechci, aby to vyznělo nějak špatně, já jsem ráda, že jsem vystudovala žurnalistiku, ale doporučila bych spíš vybrat si nějaký konkrétnější obor, kterému se budou věnovat. Pokud je třeba baví Východní Evropa, vybrala bych si východoevropská studia nebo třeba i studium mezinárodních vztahů. Psát se naučíte v praxi, i já jsem se tzv. vypsala. Osobně bych si třeba takhle zpětně vybrala historii, protože i válka na Ukrajině ukazuje, že historie se opakuje, a že je potřeba ji dobře znát. A taky bych doporučila vyjet na Erasmus, to je skvělá zkušenost. Já jsem byla ve Finsku a dost jsem ocenila tamní praktický přístup k žurnalistice. Tomu, kdo by chtěl dělat zahraniční žurnalistiku, bych samozřejmě doporučila zaměřit se na jazyky, zvláště těch konkrétních oblastí, na které se chtějí zaměřit.

Přečetla jsem, zatím jen kus, Vaší knížky. Podle mě je opravdu dobrá, oba píšete chytlavě. Můžeme od Vás čekat i nějaké další knížky?

Nad tím jsem zatím nepřemýšlela, já jsem zatím ráda, že jsme vydali tuhle. Beru ji spíš jako takovou připomínku. Jak čas běží, člověk zapomíná a já bych si chtěla začátek války pamatovat. Pamatovat si, že jsem tam byla, že se to stalo. I pro další generaci je, myslím, důležité vědět, co se stalo, a nějakou takovou připomínku mít. Proto knížka není náročná, tedy emocionálně asi ano, snažili jsme se ji psát tak, aby byla dostupná úplně všem. Na nic si nehrajeme, jsme úplně normální lidé, kteří se ocitli ve válce, zažili jsme, co jsme zažili, a chtěli to předat dál.

Poslední otázka. Vy se z nás dvou umíte lépe ptát, takže - na co jsem se Vás nezeptala?

To jste mě zaskočila. (*smích*) Ale častá otázka třeba je, jak jsem to psychicky zvládala.

A jak?

Podle mě hodně dobře, na to jak velký byl prožitek. Samozřejmě jsem si všimla proměny sama v sobě, ale pracovala jsem s ní. V knížce jsem se z ní vypsala, jako bych vzala svou zkušenost, hodila ji na papír a odložila ji stranou. Zase si z té zkušenosti budu brát, až to budu potřebovat.

Když jste v terénu, víte, že musíte pracovat. Jako byste hráli nějakou roli, víte, že je to důležitá role, protože pomáháte lidem, kteří nevidí to, co Vy, pochopit, co se děje. To byl i náš úkol, ten jsme plnili, zaměřili jsme se na práci a strach i další věci šly stranou. Potom se samozřejmě vrátí, ale i díky další práci nebo rozhovorům, na které jsem chodila, abych dál informovala, jsem se z toho vymluvila a vypsala. Chápu, proč si lidé píšou deníky, z nepříjemné zkušenosti totiž opravdu pomáhá se vypsát.

Martina Plass
27. 2. 2023